

СУ „Св. Климент Охридски”

Богословски факултет

Катедра „Практическо богословие”

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Людмил Мартинов Малев

на дисертационен труд на тема:

„Утренята през Четиридесетницата и Страстната седмица в литургичната практика на Българската православна църква. Развитие и утвърждаване на последованието според Типика”

автор: **Делян Георгиев Тодев**

за присъждане на научната и образователна степен „доктор”

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4, научна специалност Религия и теология (Литургика)

София

2022 г.

Данни за докторантурата

Докторантът Делян Тодев е преминал всички степени на богословско образование, които са регламентирани със съответната законова уредба в Република България. Средното си образование придобива в ПДС „Св. Св. Кирил и Методий” в периода 2006-2011 г. След това завършва последователно два факултета. През 2015 г. се дипломира като Бакалавър по Богословие в ПУ „Св. Паисий Хилендарски”. А през 2016 г. придобива магистърска степен в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски”. Както средното образование, така и двете му богословски степени, а също и настоящата му реализация като преподавател в Пловдивската духовна семинария са в области, които са в тясна връзка с разработената дисертация и са важна предпоставка за постигнатия положителен краен резултат.

Делян Георгиев Тодев е зачислен за доктрант (задочна подготовка) със заповед от 26.01.2017 г. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски”. Цялата подготовка, включително и написването на дисертационния труд са осъществени в катедра „Практическо богословие” в БФ на СУ. Негов научен ръководител е доц. д-р презв. Иван Иванов

В периода на докторантурата, дисертантът е изпълнил в пълен обем учебния си план. Успешно е положил предвидените изпити. Успял е да подготви и осъществи нужния брой научни публикации. Винаги се е отзовавал и старателно се е справял с възлаганите му от катедрата дейности. Включвал се е в допълнителни форми на докторантска подготовка на факултетско ниво. Участвал е в организирани от БФ докторантски четения. При текущия контрол, осъществяван чрез предвидените атестации, винаги е получавал добри оценки.

Всичко това е довело до завършеност и цялост на докторантското му обучение и до най-важния резултат – една добре написана дисертация.

Отчислен е с ректорска заповед 20.01.2021 г. на основание на закона и правилниците, както и на решение на ФС на БФ.

По мое мнение Делян Тодев отговаря на изискванията и покрива критериите на ЗРАСРБ и Правилника за неговото прилагане.

Изтъкнатото до тук ми дава основание да приема, че всички правила по процедурата са спазени и няма допуснати нарушения.

Първото заседание на утвърденото със заповед на ректора на СУ научно жури е проведено на 09.12.2021 г. и е отразено в приложен към документите протокол.

Данни за дисертацията

Предложеният за защита дисертационен труд на Делян Тодев е в обем от 282 страници и е организиран структурно в следните части: Предговор, Увод, три глави, Заключение, Приноси, Приложения и Извори и използвана литература. Поместването на списък с използваните съкращения в самото начало на текста е целесъобразно. С оглед на по-бързото и пригледно ориентиране на читателя.

Между отделните части съществува баланс, по отношение на обема с известен превес в полза на третата глава, но това е само ако гледаме количествената страна. Всъщност, тази част има основен (с оглед на темата) характер, и предвид това нейният по-голям обем е приемлив.

В Предговора авторът, след първоначалните въведителни мисли, споделя причината, поради която се е насочил към темата и нейното разработване в светлината на пастирското богословие, в исторически и в литургико-каноничен аспект.

Уводът съдържа всички атрибути, характерни за тази част. Актуалност и практическа насоченост – тук много ясно е заявено не само от какво произтича важноста и съвременното звучене, но и конкретно кой би могъл да се ползва от приложимостта на този труд. Обект и предмет – с нужната точност са формулирани тези важни аспекти на изследователската работа. Формулирани са целите и задачите, които авторът си поставя за тяхното постигане. Посочена е методологията. Същата се откроява с нужната комплексност и изчерпателност. Очертани са границите на изследването. Направен е кратък преглед на познатите на дисертанта чужди трудове.

Съдържанието на Трите глави отговаря на тяхната формулировка. Вероятно с цел да се стигне до пълното изясняване и на най-малката подробност, дисертантът е обособил всеки детайл в съответни подразделения. Това е прием, който служи и за по-добро онагледяване и по-лесна ориентация в съдържанието. За отбелязване е, че при това авторът не се е впуснал в механично раздробяване и разпокъсване на текста, а всяка една от подструктурите изглежда целесъобразно.

Заключението очертава резултатите от изследването, изтъква приносите и дава препоръки към тези, които са свързани по различен начин с областта на този труд и по-конкретно със заложената в него проблематика.

Особено впечатляващи са частите, посочващи изворите и литературата (авторова и справочна). Обозначени са над сто заглавия на различни езици, което свидетелства за задълбочен интерес и усърдна работа.

Поместените приложения са строго съобразени с темата и способстват за нейното онагледяване. За тях ще си позволя някои бележки в края на рецензията.

Представеният от Делян Тодев автореферат отговаря на изискванията и дава възможност за ясно и точно запознаване в синтезиран вид с текста на дисертацията.

Публикациите на дисертанта са достатъчни като брой и задълбоченост и са издадени в авторитетни сборници. Същото би могло да се каже и по отношение на участията му в научни форуми.

Научни приноси

Дисертационният труд на Делян Тодев, макар да е посветен на ежедневно богослужебно последование, е с подчертан приносен характер. За изследователите в тази сфера е ясно от самото заглавие, че приносите се съдържат в пространния и задълбочен до най-дребния детайл анализ. Не е за пренебрегване, че дисертантът се е заел с разработването толкова актуална тема в нашето литургично ежедневие, която немалко църковници владеят като практика, без да полагат усилия или да имат претенции за задълбочено научно познаване. За разлика от миналото, днешните вярващи често поставят предизвикателства, на които следва да се реагира и със солидна доза теоретична подготвеност. Именно това предлага настоящото изследване. Що се отнася до конкретни измерения напълно приемам изтъкнатите в дисертацията и автореферата приноси. Основните, както ги е посочил

дисертантът са: 1. За първи път в българската литургична наука се прави сравнителен анализ на богослужебните текстове върху указанията на Църковно-богослужебните устави (ТипЙер, ТипК и ТипВ) с този на БПЦ-БП. 2. Предлага се сравнителен литургичен анализ на традиционните български издания на Типика (ТипНео, ТипЖек, ТипНей и ТипНик) със съвременната практика на БПЦ и последното му издание. 3. Изследва се цялостната тема на Утренята от нейната поява в богослужението на Църквата и формирането ѝ като самостоятелно богослужебно последование с паралели в българската литургична практика. 4. Представят се указанията на Утренята в най-трудния и богат с химнографски особености период, свързан със св. Четиридесетница и Страстната седмица, според указанията на ТипБПЦ. 5. Прави се обзорен анализ на неизследваните досега и непубликувани архиви на Светия Синод на БПЦ-БП по отношение на стабилизирането и утвърждаването на Типика в съвременната българска практика

Забележки

Наред с безспорните качества на този труд, по мое мнение са налице и някои слабости:

1. По-горе бе посочена известна диспропорция между трите глави, която при умела преценка и преразпределение на съдържанието би могла да се избегне.
2. В прегледа на историографията би следвало да се даде не само информация за автори и заглавия, но и да се направи кратък критичен анализ; Така биха изпъкнали още по-ярко приносите.

3. Книгите от свещеното писание би следвало да са обособени от всички останали източници.
4. Приложение 8 би могло да бъде част от основния текст, понеже не е просто схема, а е с анализи и обяснения.
5. Първите приложения (фототипните) са трудно четливи.

Заклучение

Заявявам, че по никакъв начин не попадам в хипотезите на закона и другите нормативни актове, касаещи конфликт на интереси!

Качествата на настоящия дисертационен труд ми дават пълно основание да гласувам положително със „ЗА” на Делян Георгиев Тодев да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4, научна специалност Религия и теология (Литургика).

Велико Търново

2022 г.